

Vikinška Velika vojska i nordijsko naseljavanje u Engleskoj

Slavulj, Marko

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:851895>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Sveučilište u Rijeci

Filozofski fakultet

Marko Slavulj

VIKINŠKA VELIKA VOJSKA I NORDIJSKO NASELJAVANJE U
ENGLESKOJ

Završni rad

Rijeka, 2023.

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest

Marko Slavulj

JMBAG: 0009087576

VIKINŠKA VELIKA VOJSKA I NORDIJSKO NASELJAVANJE U
ENGLESKOJ

Završni rad

Mentor: doc dr. sc. Goran Bilogrivić

Studij: prijediplomski sveučilišni studij povijesti i povijesti umjetnosti

Rijeka, 7. rujna, 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova "**Vikinška Velika vojska i nordijsko naseljavanje u Engleskoj**" izradio samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Gorana Bilogrivića.

U radu sam primijenio metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristio literaturu koja je navedena na kraju završnog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo u završnom radu na uobičajen način citirao sam i povezoao s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student

Potpis

Marko Slavulj

Sadržaj

1. UVOD	5
2. KONTAKTI IZMEĐU VIKINGA I ANGLOSASKE BRITANIJE	6
2.1 PRVI KONTAKTI.....	6
2.2 POVRATAK VIKINGA IZ FRANAČKE	7
3. DOLAZAK I OSVAJANJA VIKINŠKE VELIKE VOJSKE	9
3.1 OSVAJANJE KRALJEVSTAVA NORTHUMBRIJE I ISTOČNE ANGLIJE.....	9
3.2 RAZLOG DOLASKA VELIKE VIKINŠKE VOJSKE	11
3.3 NAPAD NA WESSEX I MERCIJU.....	13
3.4 VIKINZI KOD REPTONA	14
4. POČETAK VIKINŠKOG NASELJAVANJA ANGLOSASKE BRITANIJE	16
4.1 HALFDANOVA I GUTHRUMOVA PODJELA ZEMLJE	16
4.2 NASTANAK DANELAGA	17
4.3 ORGANIZACIJA DANELAGA	19
4.4 NASLJEAVANJE DANELAGA	20
5. ZAKLJUČAK	23
LITERATURA	24
SAŽETAK	26

1. UVOD

Razdoblje europske povijesti između 8. stoljeća i 11. stoljeća bilo je vrijeme obilježeno dominacijom sjevernjačkih grupa nad područjem zapadne i istočne Europe. Ovi ljudi su nam danas poznati kao Vikinzi te po njima i ovo razdoblje dobiva naziv vikinško doba. Ranija povijesna promatranja nam daju romantiziranu percepciju Vikinga kao krvoločnih ratnika kojima je primarni cilj bila avantura, pljačka, uništavanje i robovlasništvo. Iako su Vikinzi uistinu činili navedene stvari, takva percepcija je preuveličana, primarno radi tadašnjih pisanih izvora koji su opisivali Vikinge kao nezaustavljive ratnike i kao božju kaznu.¹ Današnja povijesna istraživanja pokušavaju promijeniti tu sliku te proučavaju Vikinge više kao trgovce i doseljenike koji su odlazili sa svojih matičnih područja u potrazi za zemljom.² Tijekom ovih triju stoljeća Vikinzi s područja Danske, Norveške i Švedske pljačkaju, naseljavaju, trguju i osnivaju zajednice na područjima Francuske, Istočne Europe, Irske, Islanda te za ovaj završni rad najbitnije, na području anglosaske Engleske.³ Na ovim područjima, skandinavski doseljenici postaju integralni dio društvene i političke strukture. Vikinzi su na novonaseljenim mjestima počeli organizirati kraljevstva u kojima su živjeli novopridošli Skandinavci i domicilno stanovništvo toga područja.

Zbog velikog broja arheoloških nalaza i pisanih izvora, ali i zbog popularizacije teme u modernim medijima, vikinška aktivnost na području anglosaske Britanije tijekom druge polovine 9. stoljeća je možda jedna od najpoznatijih epizoda ranosrednjovjekovne povijesti. Dolazak vikinške Velike vojske na područje današnje Engleske 865. godine je u potpunosti promijenio političku situaciju koja je vladala između anglosaskih kraljevstava do tada. Vikinzi su kroz nekoliko godina ratovanja uspostavili svoju prevlast nad istočnim dijelom anglosaske Britanije te su je podijelili na dva dijela, na anglosaski dio kojim prevladava kraljevstvo Wessex te skandinavski dio koji je bio organiziran u Danelag. Osim osvajanja Velike vojske drugi važan aspekt vikinške aktivnosti je skandinavsko naseljavanje novoosvojenih područja. Razmjer skandinavske imigracije na područje Danelaga je teško utvrditi, primarno zbog manjka arheoloških nalaza iz perioda nastanka Danelaga.⁴

¹ Keynes, S., 1997., „The Vikings in England“, u: P. Sawyer (ur.), *The Oxford Illustrated History of The Vikings*, Oxford: Oxford University Press, str. 50.

² Brink, S., 2008., „Introduction“, u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 4.

³ Sawyer, P., 1997., „The Age of the Vikings, and Before“, u: P. Sawyer (ur.), *The Oxford Illustrated History of The Vikings*, Oxford: Oxford University Press, str. 1.

⁴ Hadley, D. M., 2006., *The Vikings in England - settlement, society and culture*, Manchester: Manchester University Press, str. 5.

2. KONTAKTI IZMEĐU VIKINGA I ANGLOSASKE BRITANIJE

2.1 PRVI KONTAKTI

Kontakti između Skandinavije i anglosaske Britanije definitivno su postojali i prije početka vikinškoga doba. O ovim kontaktima nam najbolje govore arheološki nalazi od kojih je najpoznatiji ukop kod Sutton Hooa iz 7. stoljeća.⁵ Kod Sutton Hooa su pronađeni razni nalazi u nekoliko ukopa, poput bogato ukrašenog nakita, kvalitetno izrađenog oružja i oklopa, glazbenih instrumenata te ostataka životinja. Najbogatiji ukop sastojao se od broda u kojem su pronađeni predmeti visoke kvalitete poput nakita, srebrnih zdjela, željeznog oružja te vojna kaciga i maska koja je najreprezentativniji objekt pronađen kod Sutton Hooa.⁶ Takozvani ratnik iz Sutton Hooa najvjerojatnije je podrijetlom s područja Engleske, ali je još uvijek povezan za običaje Skandinavije.⁷ Ovo potvrđuje sam ukop kod Sutton Hooa koji je u velikoj mjeri identičan brodskim ukopima na području Skandinavije, poput onih pronađenih na švedskim lokalitetima Valsgårdeu i Vendelu.⁸ Tijekom prve polovice 8. stoljeća ne postoji dovoljno arheoloških nalaza koji bi nam potvrdili prisutnost Vikinga na području Britanije. Tek tijekom druge polovice 8. stoljeća nalazimo prve dokaze vikinške prisutnosti u obliku pisanih izvora. U Anglosaskoj kronici se za godinu 787. spominje dolazak tri broda na područje anglosaske Britanije.⁹ U njima su se nalazili, kako Anglosaska kronika opisuje, sjevernjaci iz Hortha-landa te se za te sjevernjake u kasnijem dijelu opisa govori da su Danci. Treba naglasiti kako Anglosaska kronika, kao jedan od glavnih pisanih izvora za promatranje ovog perioda engleske povijesti, u velikoj mjeri ne naglašava različita podrijetla Vikinga koji su dolazili na područje Engleske. Vikinške pljačkaške posade često su se sastojale od pripadnika različitih podrijetla poput Norvežana, Danaca i Šveđana dok se u Anglosaskoj kronici za ovakve grupe često zapisuje da su Danci, tj. pogani.¹⁰ Ovaj događaj je prvi zapis o kontaktu anglosaske Britanije i Vikinga u Anglosaskoj kronici.

Jedan od presudnih trenutaka engleske povijesti dogodio se 793. godine, samo šest godina nakon prvog zapsanog kontakta između Vikinga i Anglosasa. Te godine je grupa Vikinga

⁵ „Western Europe“, 1994., u: J. Graham-Campbell(ur.), *Cultural Atlas of the Viking World*, Oxford: Andromeda Oxford Limited, str. 122.

⁶ Urbanus, J. 2014., “The Ongoing Tale of Sutton Hoo.” *Archaeology*, 67/6, str. 48-51.

⁷ „Western Europe“, str. 122.

⁸ „Western Europe“, str. 122-123.

⁹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 787.

¹⁰ „Western Europe“, str. 124.

opljačkala i uništila samostan na Svetom otoku uz obalu Northumbrije, bolje poznatom kao Lindisfarne.¹¹ Anglosaska kronika nam govori o ovome događaju na slikovit način:

„Ove godine došlo je strašno upozorenje nad zemlje Northumbrije, prestrašivši ljude najjadnije: to su bile goleme zrake svjetlosti koje su jurile zrakom, i vihori, i vatreni zmajevi koji su letjeli nebeskim svodom. Nakon ovih golemih znakova ubrzo je uslijedila velika glad: i nedugo nakon toga, šestog dana prije siječanjskih idja iste godine, mučni napadi poganskih ljudi napravili su žalosno pustoš u crkvi Božjoj na Svetom otoku, pljačkom i klanjem.“¹²

Iz načina kako je vikinški napad opisan možemo iščitati kako je ovaj događaj bio šokantan i iznenađujući za tadašnje stanovništvo koje je bilo svjesno uništenja Lindisfarne.

Napad Vikinga na Lindisfarne 793. godine se u današnjim povijesnim istraživanjima smatra simboličkim početkom vikinškoga doba.¹³ Godinu dana nakon Lindisfarne dogodio se još jedan napad u kojem Vikinzi ponovno napadaju Northumbriju. Uništavaju još jedan samostan, nije sigurno koji točno samostan, ali pretpostavlja se da je bio ili Monkwearmouth ili Jarrow.¹⁴ Nakon ovih inicijalnih pljački vikinška aktivnost na području anglosaske Britanije prestaje na 30 godina zbog vikinškog pljačkanja bogatog Franačkog carstva.

2.2 POVRATAK VIKINGA IZ FRANAČKE

Anglosaska kraljevstva u Britaniji nisu bila meta većih vikinških pljački tijekom razdoblja između 794. godine i 835. što nam potvrđuju zapisi unutar Anglosaske kronike u kojima se ne spominju vikinški napadi između ovih godina. Manjak zapisa o napadima ne mora nužno značiti da ih uopće nije bilo, postoji mogućnost da su Vikinzi i u ovom razdoblju pljačkali područja anglosaske Britanije, ali su oni bili sporadični i manjih omjera pa zbog toga kroničari nisu vidjeli potrebu zapisivati ih unutar Anglosaske kronike.¹⁵ Ovo relativno mirno stanje se mijenja vikinškim napadom na otok Sheppey koji se nalazi na sjevernoj obali kraljevstva Kent.¹⁶ S ovim događajem Vikinzi ponovno postaju aktivni na Britanskom otočju te njihove pljačke postaju sve intenzivnije. Interesantno je kako su Vikinzi tijekom ovog razdoblja našli saveznike na području anglosaske Britanije. Godine 838. se dogodila bitka između kralja

¹¹ Keynes, "The Vikings in England", str. 52

¹² *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 793.

¹³ Brink, S., 2008., "Who were the Vikings?", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 5.

¹⁴ „Western Europe“, str. 124.

¹⁵ Keynes, "The Vikings in England", str. 52.

¹⁶ Downham, C., 2008., "Vikings in England", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 342.

Wessexa Egberta i Vikinga koji su surađivali sa grupom ljudi iz Cornwalla.¹⁷ Ovi ljudi su u Anglosaskoj kronici nazvani Velšanima.¹⁸ Možemo vidjeti iz ranije navedene okolnosti snalažljivost vikinških pljačkaša i njihovu sposobnost da nađu saveznike na područjima koja su pljačkali. Nakon pljačke Sheppeya Vikinzi pljačkaju još nekoliko lokacija poput Portland-isle, Londona, Canterburya i Rochestera.¹⁹

Intenzitet vikinške aktivnosti drastično se mijenja nakon 850. godine kada su Vikinzi prvi put prezimili u Engleskoj na poluotoku Thanetu koji se nalazi na istočnom dijelu kraljevstva Kent.²⁰ Prezimljavanje na Thanetu bio je jedan od ključnih trenutaka vikinške aktivnosti u Engleskoj pošto nakon njega napadi i pljačke postaju sve veće i češće. Vikinzi su s Thaneta započeli pljačku Londona i Canterburya tijekom koje su porazili Berthwulfa, kralja Mercije.²¹ Iz ovog primjera, te iz brojnih drugih primjera, može se vidjeti važnost brodova u vikinškim aktivnostima i pljačkama. Brodovi su bili u srži uspjeha vikinških pljački. Ti uski, agilni brodovi omogućavali su Vikinzima da plove na otvorenim morima i unutar rijeka. Vikinzi bi u glavnini slučajeva, pa tako i u Engleskoj, pljačkali mjesta uzduž obale te uzduž rijeka što im je omogućavalo fleksibilnost u odabiru meta pljačaka. Iznenadni element vikinških napada je također bio jedan od razloga ranih uspjeha vikinških pljački te se često može uočiti u kronikama tog razdoblja.²²

¹⁷ Keynes, "The Vikings in England", str. 52.

¹⁸ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 838.

¹⁹ Keynes, "The Vikings in England", str. 52.

²⁰ „Western Europe“, str. 125.

²¹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 850.

²² Winroth, A., 2014., *The Age of the Vikings*, Princeton: Princeton University Press str. 71-72.

3. DOLAZAK I OSVAJANJA VIKIŠKE VELIKE VOJSKE

3.1 OSVAJANJE KRALJEVSTAVA NORTHUMBRIJE I ISTOČNE ANGLIJE

Odnosi Anglosasa i Vikinga su se u potpunosti promijenili sredinom 9. stoljeća dolaskom, do tada, najveće vikinške vojske na područje Engleske. Ova „vikiška Velika vojska“, koja je također poznata kao *micel here* unutar Anglosaske kronike, utaborila se 865. godine na području Istočne Anglije i pripremala svoj do tada neviđen napad na anglosaska kraljevstva.²³ Glavni vođe Velike vikinške vojske bili su Halfdan i njegov brat Ivar, Vikinzi za koje se tvrdilo da su bili sinovi legendarnog Vikinga Ragnara Lodbroka.²⁴ Ne može se sa sigurnošću reći sa kojeg područja je Velika vojska došla u anglosasku Britaniju, logično je zaključiti da je vojska došla s područja Skandinavije, ali ne možemo izuzeti i druge opcije poput Irske ili Franačke.²⁵ Za Ivara se pretpostavlja da je tijekom razdoblja između 850. i 860. bio aktivan na području Irske što bi u jednu ruku podržalo činjenicu da vojska nije morala doći sa područja Skandinavije.²⁶ Veličinu same vojske je teško procijeniti, no pravni tekstovi iz razdoblja kralja Wessexa Ine opisuju pojam *here* kao grupu od 35 ili više vojnika što nam ne može puno pomoći u preciziranju broja vojnika Velike vikinške vojske. Moramo uzeti u obzir da je na vikinškim brodovima moralo biti mjesta za opremu i hranu što ograničava koliko je ratnika moglo biti na svakom brodu. Usporedbom anglosaskih i franačkih izvora dolazimo do zaključka da su se vikinške flote sastojale od otprilike nekoliko desetaka brodova.²⁷ Uzmemo li u obzir da je na jednom brodu moglo biti oko 30 do 60 ratnika, možemo procijeniti kako je veličina vojske bila oko tisuću ratnika što je za to vrijeme bila velika sila. Veličina Velike vikinške vojske također se mijenjala pošto je kroz razdoblje aktivnosti vojske dolazilo sve više vojnika s područja Skandinavije. Vojska je, kao i ranije pljačkaške skupine, bila sastavljena primarno od Danaca. Za razliku od ranijih vikinških pohoda koje su bile manjeg opsega, vojska koju su vodili Halfdan i Ivar je bila puno bolje organizirana.

Anglosaska kronika opisuje dolazak vojske na sljedeći način: „i iste je godine velika poganska vojska došla u Englesku i smjestila svoje zimske četvrti u Istočnoj Angliji, gdje su ubrzo bili na konjima, a stanovnici su s njima sklopili mir.“²⁸

²³ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 865.*

²⁴ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 10

²⁵ Keynes, "The Vikings in England", str. 51.

²⁶ Keynes, "The Vikings in England", str. 54.

²⁷ „Western Europe“, str. 127.

²⁸ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 866.*

Iz ovog dijela kronike možemo vidjeti kako područje Istočne Anglije nije u tom trenutku predstavljao veliki interes Velikoj vikinškoj vojsci budući da su brzo sklopili mir sa stanovništvom tog područja. Glavno interesno područje za Vikinge tijekom prvih godina napada je bilo sjeverno kraljevstvo Northumbrije koje je bilo usred rata i političkih previranja. Na vlast u Northumbriji je došao nelegitimni kralj Ella nakon što je protjeran raniji kralj Osbert.²⁹ Vikinzi su bili svjesni ovih događanja te, osjetivši slabost kraljevstva Northumbrije, kreću u napad 867. godine.³⁰ Radi straha od Vikinga, tadašnji kralj Ella i bivši kralj Osbert, prekinuli su svoj sukob te ujedinjuju svoje snage kako bi se suprotstavili Velikoj vikinškoj vojsci. Ova koalicija je na posljetku, bila uzaludna. Vikinzi su 867. godine porazili anglosasku vojsku te su Osbert i kralj Ella poginuli tijekom same bitke.³¹ Vikinzi uspostavljaju kontrolu nad područjem Northumbrije te kako bi lakše održavali vlast nad novoosvojenim područjem Vikinzi imenuju novog kralja Egberta.³² Kralj Egbert nije samostalno vladao već vlada u korist Vikinga te su kroz njega Vikinzi lakše upravljali novo osvojenim područjima. Ova praksa uspostave kraljeva koji su bili zavisni o Vikinzima je bila česta tijekom aktivnosti vikinške Velike vojske. Egbert je vladao iz Yorka, najvažnijeg grada kraljevstva Northumbrije. Ovo novo kraljevstvo sa središtem u Yorku služi kao uporište vikinške moći na području Britanije sa kojeg su Vikinzi organizirali buduće napade na Anglosaska kraljevstva.

Nakon osvajanja Northumbrije Vikinzi se sukobljavaju s kraljevstvom Mercije kojim vlada Burgred. Vikinzi napadaju Merciju 868. godine te se stacioniraju kod grada Nottinghama. Kralj Burgred je bio svjestan svoje nemoći protiv Velike vikinške vojske te traži pomoć Etelreda, kralja tada najmoćnijeg anglosaskog kraljevstva Wessex.³³ Zajedničkim snagama ova dva kralja uspijevaju se suprotstaviti Vikinzima koji napuštaju Nottingham i Merciju bez ikakve veće borbe s Anglosasima. Nakon Mercije vikinška vojska pod vodstvom Ivara i njegovog brata Ubbea 869. godine napada kraljevstvo Istočne Anglije u kojem je vladao kralj Edmund koji iste godine organizira obranu.³⁴ Istočna Anglija je u na posljetku osvojena dok je kralj Edmund ubijen.³⁵ Abbo iz Fleurya piše o smrti kralja i opisuje kako je Edmund navodno bio bičevan, probijan s kopljima te na kraju i obezglavljen.³⁶ Nakon ove brutalne smrti Edmund

²⁹ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 10.; *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 867.

³⁰ Downham, "Vikings in England", str. 342.

³¹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 867.

³² Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 10-11.

³³ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 868.

³⁴ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 11.

³⁵ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 869.

³⁶ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 11.

postaje svetac i ostaje zapamćen kao kralj Edmund Mučenik. Iz zapisa koje nam daje Abbo iz Fleurya može se zaključiti da je Edmund bio ubijen zbog toga što nije htio vladati u ime Vikinga na području svog kraljevstva.³⁷ Vikinzi su na području Istočne Anglije, slično kao i na području Northumbrije, uspostavili kraljeve koji vladaju u njihovu korist. Ti kraljevi su bili Etelred i Oswald koji su nam poznati po novcima iz tog razdoblja.³⁸ Nakon osvajanja Istočne Anglije Velika vojska je pokazala svoju premoć nad anglosaskim kraljevstvima te je kontrolirala gotovo čitavu istočnu obalu današnje Engleske.

3.2 RAZLOG DOLASKA VELIKE VIKINŠKE VOJSKE

Jedno od glavnih pitanja koje se postavlja pri promatranju Velike vikinške vojske i njihovog dolaska na područje Britanije je razlog dolaska. Postoji nekoliko narativa koji pokušavaju objasniti dolazak vojske, a prvi od njih je narativ koji nalazimo u Sagi Ragnara Lodbroka. Saga nam govori o legendarnom Vikingu Ragnar Lodbroku, sinu legendarnog kralja Švedske i Norveške Sigurda Ringa.³⁹ Ragnar postaje poznat kao neustrašivi ratnik koji, nakon što ubija veliku zmiju, dobiva ruku Tore, kćeri jarla Herröda. Nakon Tore Ragnar će se ponovno oženiti za Aslög. S Aslög je imao nekoliko sinova od kojih se u sagi spominju dvojica, Ivar i Sigurd. Ragnarov život, prema pjesmi *Krákumál*, završava kada ga kralj Northumbrije Ella zarobljava i ubija bacanjem u jamu punu otrovnih zmijsa.⁴⁰ Nakon njegove smrti Ivar zajedno sa svojom braćom organizira pohod na kraljevstvo Elle kako bi osvetio smrt svoga oca te kako bi osvojio područje anglosaske Britanije.⁴¹ Možemo povući nekoliko paralela iz Sage Ragnara Lodbroka i napada Velike vikinške vojske 865. godine. Najvažnije su spominjanje Ivara te činjenica da se unutar sage opisuje napad Ivara i njegove braće na kraljevstvo Northumbrije. Prateći ovaj narativ, vikinška Velika vojska je kao glavnu metu imala kralja Ellu i njegovo kraljevstvo kako bi se Ivar i Halfdan, vođe vikinške vojske, osvetili za ubojstvo svog oca.⁴² Iako su sage važan element u proučavanju vikinškog doba te je korisno uzeti ih u obzir zbog njihove fantastične naravi izvoditi potpune povijesne činjenice iz njih nije sasvim preporučeno.

Drugi narativ nam objašnjava kako je vikinška Velika vojska došla na područje anglosaske Britanije u potrazi za obradivom zemljom što možemo povezati s teorijom povećanja

³⁷ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 11.

³⁸ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 11.

³⁹ Saga Ragnara Lodbroka – (https://www.gutenberg.org/files/20549/20549-h/20549-h.htm#Page_19, pristupljeno 10. 8. 2023.)

⁴⁰ *Krákumál*, 26

⁴¹ Saga Ragnara Lodbroka – (https://www.gutenberg.org/files/20549/20549-h/20549-h.htm#Page_19, pristupljeno 10. 8. 2023.)

⁴² *Krákumál*, 26

populacije u Skandinaviji koja objašnjava početak vikinškog doba uopće. Winroth tvrdi kako, zbog velikog porasta stanovništva na području Skandinavije, dolazi do manjka obradive zemlje. Zbog ovoga stanovnici Skandinavije koji nemaju zemlju u posjedu napuštaju svoje rodne krajeve te postaju Vikinzi.⁴³ Prema Winrothu, ova teorija povećanja populacije vuče svoje korijene iz proučavanja antičkog filozofa Aristotela i liječnika Hipokrata koji tvrde da hladna klima, koja je karakteristična za sjevernije dijelove svijeta, dobro utječe na ljudsko zdravlje.⁴⁴ Zbog ovoga dolazi do prenapučenosti Skandinavije čije se stanovništvo, zbog manjka obradive zemlje, okreće pljački i gusarenju. Danas se ova teorija smatra netočnom. Populacija Skandinavije je definitivno rasla u sličnoj mjeri kao i u drugim dijelovima svijeta, ali se mora uzeti u obzir kako je broj stanovnika također bio reguliran ratovima, bolestima te razdobljima gladi što bi osiguralo da veliki dio populacije Skandinavije ima obradivu zemlju za preživljavanje.⁴⁵

Objašnjenje koje se danas smatra ispravnim je da su vikinške pljačke, pa tako i dolazak Velike vikinške vojske, bile produkt ambicioznih vikinških vođa koji okupljaju oko sebe ljude kako bi se pljačkom obogatili te iskazali svoju moć i ugled.⁴⁶ Ovome je potpomogla činjenica kako je trgovina na području sjeverozapadne Europe procvjetala tijekom 7. i 8. stoljeća, stvarajući unosne mete za pljačkanje.⁴⁷ Vikinški vođe tijekom 9. stoljeća često su bili visoko rangirani članovi skandinavskog društva poput jarlova ili kraljeva koji su privatno organizirali pljačke.⁴⁸ Područje Skandinavije, pogotovo Danska, postaje teža meta za Vikinge zbog jačanja središnje vlasti na tim područjima te se zbog toga okreću prema zapadnoj Europi. Ovo pobija raniju teoriju o nedostatku zemlje pošto je na početku Vikinškog doba glavni cilj bilo bogatstvo i novac, a ne zemlja.⁴⁹ Ovaj narativ nam najbolje objašnjava dolazak Velike vikinške vojske. Vođe vojske su bili Ivar i Halfdan, Vikinzi za koje se tvrdi da su sinovi legendarnog Ragnara Lodbroka, te oni okupljaju vojsku kako bi opljačkali velike dijelove Britanije te na taj način proširili svoju moć. Glavna meta Vikinga u Engleskoj je bila Northumbrija, ne zbog nekakve osvete, već zbog toga što je tamo vladala politička nestabilnost prouzročena ratom Osberta i Elle. Također je bitno spomenuti važnost grada Yorka unutar svega ovoga. York se razvija u trgovačko središte još od kraja 7. stoljeća te je ovo zasigurno utjecalo na odluku Vikinga da

⁴³ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 51.

⁴⁴ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 51.

⁴⁵ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 51.

⁴⁶ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

⁴⁷ Sawyer, "The Age of The Vikings and Before", str. 3.

⁴⁸ Williams, G. 2008., "Raiding and Warfare", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 199.

⁴⁹ Sawyer, "The Age of The Vikings and Before", str. 3.

napadnu Northumbriju.⁵⁰ York će nakon Vikinškog osvajanja postati jedan od glavnih gradova vikinške trgovačke mreže. Povezivao je područje Britanije i Irske sa Skandinavijom te je bio glavni grad novog vikinškog kraljevstva. Možemo zaključiti kako Veliku vikinšku vojsku prvobitno nije interesirala zemlja. Naseljavanje započinje tek kasnije kada su se Vikinzi uspostavili kao važan element u anglosaskom svijetu i politici te kad su osigurali kontrolu nad velikim dijelom Britanije.⁵¹

3.3 NAPAD NA WESSEX I MERCIJU

Uspostavom „marionetskih“ kraljeva na prijestolja Northumbrije i Istočne Anglije Vikinzi su osigurali odskočnu dasku za osvajanje dva najbogatija i najveća kraljevstva anglosaske Britanije, kraljevstva Mercije i kraljevstva Wessex. Dolazak nove vikinške vojske, takozvane „ljetne vojske“, 871. godine najvjerojatnije pod vodstvom Guthruma, Anwenda i Oscetlya je također ojačao već prisutnu Veliku vojsku što im je omogućilo lakši sukob protiv preostalih anglosaskih kraljevstava.⁵² Ujedinjena vikinška vojska se 871. godine kod Readinga sukobila protiv kralja Wessexa Etelreda i njegovog mlađeg brata Alfreda.⁵³ Vojska pod vodstvom Halfdana i Bagscega pobjeđuje vojsku Wessexa te nedugo nakon bitke kralj Etelred umire. Dolazak Etelredovog mlađeg brata Alfreda na vlast u Wessexu je definitivno bila jedna od bitnih prekretnica u sukobu između Vikinga i kraljevstva Wessexa. Možda ne neposredno odmah nakon bitke kod Readinga već nekoliko godina kasnije kada se Alfred pokazuje kao jedan od najsposobnijih i najbitnijih vladara anglosaske Britanije. Iako su Vikinzi uspjeli izvući pobjedu kod Readinga, daljnji sukobi protiv kraljevstva Wessex bili su neproduktivni za sjevernjake. Mir je bio sklopljen između zaraćenih strana te je osvajanje Wessexa u naposljetku završilo neuspjehom za Vikinge.⁵⁴ Velika vojska prezimljuje u Londonu 872. godine te napuštaju područje Wessexa.⁵⁵ Nova meta postaje kraljevstvo Mercije kojom je vladao kralj Burgred.⁵⁶ Vikinzi su se iz Torkseya uputili prema Reptonu iz kojeg su vršili pritisak na kralja Mercije te je Burgred bio protjeran iz vlastitog kraljevstva 874. godine.⁵⁷ Slično kao u Northumbriji i Istočnoj Angliji Vikinzi postavljaju Ceolwulfa, lokalnog plemića koji je

⁵⁰ Sawyer, "The Age of The Vikings and Before", str. 3-4.

⁵¹ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 10.

⁵² Downham, "Vikings in England", str. 342.

⁵³ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 871.*

⁵⁴ Keynes, "The Vikings in England", str. 54.

⁵⁵ Keynes, "The Vikings in England", str. 54.

⁵⁶ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 874.*

⁵⁷ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 12.

najvjerojatnije bio član ranije kraljevske dinastije Mercije,⁵⁸ da vlada u njihovo ime.⁵⁹ Osim zapisa unutar Anglosaske kronike, vladavina Ceolwulfa nam je poznata i kroz novac koji se kovao u Londonu što nam govori kako je Ceolwulf imao slobodu u svojoj vladavini te da nije u potpunosti bio ovisan o Vikinzima koji su ga postavili na prijestolje.⁶⁰

3.4 VIKINZI KOD REPTONA

Crkva sv. Wystana kod Reptona je posebno bitna kod proučavanja aktivnosti vikinške Velike vojske na području anglosaske Britanije. Ovaj lokalitet se smatra jednim od najvažnijih arheoloških nalazišta vikinškog doba u Engleskoj. Kao što je navedeno u ranijem poglavlju, Vikinzi su nakon mira s kraljevinom Wessex počeli svoj sukob protiv kralja Mercije, Burgreda. Velika vojska se 873. – 874. godine stacionirala kod današnjeg sela Repton, blizu grada Derbya kako bi efikasnije vršili pritisak nad kraljem Burgredom.⁶¹ Vikinzi su izašli iz ovog sukoba kao pobjednici te su postavili Ceolwulfa kao kralja. Vikinški logor kod Reptona ponovno postaje aktualan tek tisuću godina kasnije kada se između 1980. i 1986. godine vode iskopavanja na području crkve sv. Wystana tijekom kojih je pronađen taj isti zimski logor.⁶²

Tijekom iskopavanja su pronađeni ostatci jarka koji su Vikinzi iskopali te uz pomoć kojeg se može više saznati o obliku zimskoga logora.⁶³ Jarak, koji je bio u obliku slova U, se prostirao na južnoj strani logora te je bio zakrivljen prema nekadašnjom toku rijeke Trent koja je služila kao prirodna granica logora.⁶⁴ Osim jarka pronađeno je nekoliko ukopa na području unutar samoga zimskog logora te jedan ukop šezdeset metara zapadno od ulaza crkve. Unutar ukopa su pronađeni ostatci ljudskih tijela te predmeti koji odgovaraju skandinavskom kulturnom području.⁶⁵ Od istaknutijih ukopa je jedan unutar zimskog logora u kojem su pronađeni ostatci dva pokojnika zajedno s mačem koji je karakterističan za skandinavsko područje te s privjeskom u obliku Thorovog čekića.⁶⁶ Ovi ostatci nam potvrđuju da su osobe pokopane u ovom ukopu bili Vikinzi. Ukop koji je predstavljao najveći problem u istraživanju Reptona je

⁵⁸ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 12.

⁵⁹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 874.

⁶⁰ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 12.

⁶¹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 874.

⁶² Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C. 2018. „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ *Antiquity*, 92(361), str. 185.

⁶³ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 13.

⁶⁴ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“, str. 185.

⁶⁵ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ str. 185.

⁶⁶ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ str. 185.

definitivno onaj pronađen unutar vrta crkve koji se nalazio van zimskog logora. U njemu je pronađena kosturnica s ostacima 264 osobe poredane na crvenom laporu. Uz ljudske ostatke su pronađeni predmeti poput željezne sjekire, dva noža te srebrni novac sa prikazima kralja Burgreda i Alfreda koje možemo datirati iz perioda između 872. i 874. godine. Iznad kosturnice je pronađen ukop s četiri pravilno poredana tijela koja pripadaju maloljetnim osobama zajedno s ostacima ovčje čeljusti. Raspored tijela zajedno s ovčjom čeljusti nam govori o mogućem Vikinškom žrtvovanju.⁶⁷ Zapisi unutar Anglosaske kronike, arheološki nalazi te pronađeni ukop iznad kosturnice bili su dovoljni dokazi o prisutnosti Vikinga tj. vikinške Velike vojske tijekom pohoda na kraljevstvo Mercije 873. i 874. godine kod Reptona. Velika prekretnica u proučavanju Reptona se dogodila 1995. godine kad je na Sveučilištu u Utrechtu provedena radiokarbonska datacija nekoliko ljudskih ostataka pronađenih kod Reptona. Ova analiza je dovela do zaključka da pojedinačni ostatci unutar kosturnice nisu nužno potjecali iz perioda 9. stoljeća, već su pripadali ranijim razdobljima 7. i 8. stoljeća tj. da neki ljudski ostatci nisu pripadali pripadnicima vikinške Velike vojske.⁶⁸ Ova anomalija se pokušala objasniti teorijom kako su Vikinzi pri pokapanju svojih palih ratnika pronašli ostatke tijela članova samostana datirane iz 7. i 8. stoljeća koja su onda ponovno zakopali zajedno sa svojim ratnicima.⁶⁹ Ovaj je narativ smatran jednim od mogućih objašnjenja sve do 2015. godine kada je provedena nova radiokarbonska datacija ljudskih ostataka pronađenih kod Reptona na Oxfordskom sveučilištu. Utvrđeno je da ljudski ostatci iz kosturnice Reptona pripadaju razdoblju kasnog 9. stoljeća, tj. pripadaju grupi Vikinga koji su bili članovi Velike vikinške vojske i pohoda na kraljevstvo Mercije.⁷⁰ Nove informacije nastale oxfordskom radiokarbonskom datacijom nam bolje pojašnjavaju što se točno dogodilo s Vikinzima kod Reptona 873. i 874. godine te su pomogle završiti debatu koja se vodila o ljudskim ostacima unutar kosturnice kod crkve sv. Wystana.

⁶⁷ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ str. 186.

⁶⁸ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ str. 186-188.

⁶⁹ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 14.

⁷⁰ Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ str. 197.

4. POČETAK VIKINŠKOG NASELJAVANJA ANGLOSASKE BRITANIJE

4.1 HALFDANOVA I GUTHRUMOVA PODJELA ZEMLJE

Tijekom prvih deset godina napada Vikinzi su uspjeli postići velike pobjede na tlu anglosaske Britanije. Velika vojska je de facto osvojila tri kraljevstva, Northumbriju, Istočnu Angliju i Merciju te je kontrolirala gotovo čitavu istočnu obalu današnje Engleske te dobar dio današnje regije Midlands. Tijekom ovog razdoblja čini se kako je narav aktivnosti Vikinga još uvijek bila čisto pljačkaška, tj. nije bilo nikakvih većih pokušaja naseljavanja skandinavskog stanovništva na područje anglosaske Britanije. Početak druge faze aktivnosti Vikinga možemo primijetiti 875. godine kada se vikinška Velika vojska podijelila na dva dijela. Halfdan je dio Velike vojske, koja se još uvijek nalazila u Reptonu, poveo na sjever Britanskog otočja kako bi vodio rat na području današnje Škotske protiv Pikta i kraljevstva Strathclyde. Guthrum zajedno sa Oskytelom i Anwendom vodi drugi dio vojske na jug kako bi vodio rat protiv kralja Alfreda.⁷¹ Halfdan se nakon godinu dana vraća u Northumbriju te kako Anglosaska kronika opisuje: „dijeli zemlju Northumbrijaca; te su od tada počeli orati i proizvoditi za vlastite potrebe“.⁷² Južna vojska pod vodstvom Guthruma se utaborila u Cambridgeu tijekom zime 874. godine kako bi krajem 875. godine započela svoj sukob protiv kraljevstva Wessex.⁷³ Sukob protiv Wessexa, slično kao i onaj raniji 871. godine, završio je poprilično neuspješno za Vikinge. Anglosaska kronika opisuje kako je kralj Alfred te iste godine na moru porazio Vikinge, uzevši jedan brod za sebe dok su drugi brodovi pobjegli.⁷⁴ Guthrum i ostatak njegove vojske se vraća 876. godine u Merciju gdje slično kao i Halfdan dijeli zemlju Mercije između svojih pratioca i Ceolwulfa, kralja kojeg su postavili na vlast nekoliko godina ranije.⁷⁵

Ova dva događaja se smatraju početkom vikinškog naseljavanja anglosaske Britanije. Halfdan je nakon podjele postao novi kralj Northumbrije dok Guthrum počinje organizirati treći napad na Wessex.⁷⁶ Nakon vikinškog poraza kod grada Edingtona 878. godine ponovno je uspostavljen mir između Wessexa i Vikinga te se Guthrum prekrstio zajedno sa svojih trideset najbitnijih ratnika kod Allera.⁷⁷ Guthrum je, pod kumstvom kralja Alfreda, također uzeo i novo ime Etelstan.⁷⁸ Pokršćavanje je bilo česta praksa kršćanskih vladara koji su se branili od

⁷¹ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 875.*

⁷² *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 876.*

⁷³ Keynes, "The Vikings in England", str. 55-56.

⁷⁴ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 875.*

⁷⁵ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 876.*

⁷⁶ Keynes, "The Vikings in England", str. 57.

⁷⁷ *The Anglo-Saxon Chronicle, s.a. 876.*

⁷⁸ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

Vikinga. Čin krštenja je trebao predstavljati vrstu mira između novopridošlih Vikinga i kršćanskih vladara. Vikinzi su pod vodstvom Guthruma nakon gubitka u Wessexu krenuli u Istočnu Angliju gdje su podijelili zemlju tog područja te su 880. godine prešli La Manche kako bi pljačkali područje Franačke.⁷⁹

Važno je proučiti ovu podjelu zemlje tj. zapitati se kako je ona točno izgledala te kako su Vikinzi stekli ovu zemlju. O ovom se pitanju danas vode debate bez ikakvih konkretnih odgovora.⁸⁰ Postoji mogućnost da su određena područja Northumbrije, istočne Mercije i Istočne Anglije ostala bez stanovništva tijekom vikinških napada i ratova što bi omogućilo dovoljno zemlje Vikinzima za obradu.⁸¹ Također postoji mogućnost da su Vikinzi jednostavno oteli zemlju pošto su imali vojnu nadmoć nad tim prostorima.⁸² Važno je za napomenuti kako su nakon podjele zemlje glavni vikinške vođe postali kraljevi tih područja. Halfdan postaje kralj Yorka dok Guthrum postaje kralj dijela Mercije i Istočne Anglije. Ovo nam potvrđuje činjenica da je Guthrum u Anglosaskoj kronici nazvan kraljem tijekom opisa njegovog krštenja 878. godine.⁸³

4.2 NASTANAK DANELAGA

Područja kojima su zavladao Vikinzi tijekom druge polovine 9. stoljeća se kolektivno nazivaju Danelag tj. Danelaw na engleskom. Ovaj naziv se prvi put koristi početkom 11. stoljeća u kompilaciji zakona nadbiskupa Wulfstana tijekom vladavine kralja Etelreda II. Definirati rane granice Danelaga problematično je zbog manjka pisanih izvora koji bi ih mogli točno opisati. Ovo se mijenja 885. godine kada počinje ponovni sukob između Guthruma i Alfreda nakon povratka Vikinga s područja Franačke.⁸⁴ Alfred, potpomognut sa šest godina mira tijekom kojih ojačava svoje kraljevstvo, pobjeđuje Vikinge po treći put. Nakon nekoliko bitaka ponovno je obnovljen mir između zaraćenih snaga 886. godine te su tijekom novih pregovora definirane granice između anglosaskog dijela Britanije i skandinavskog dijela Britanije.⁸⁵ Uspostavljena je prirodna granica koja se prostirala preko rijeke Temze i rijeke Lea, sve do Bedforda i rijeke Ouse te konačno preko Watling Streeta.⁸⁶ Anglosaska Britanija je ovim mirom bila službeno podijeljena na dva dijela. Anglosaski zapad i jug podijeljen između

⁷⁹ „Western Europe“, str. 131.

⁸⁰ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

⁸¹ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

⁸² Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

⁸³ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 878.

⁸⁴ „Western Europe“, str. 131. str.

⁸⁵ „Western Europe“, str. 131. str.

⁸⁶ „Western Europe“, str. 131. str.

kraljevstva Wessex i ostataka kraljevstva Mercije te vikinški sjever i istok. Još jedna razlika između anglosaskog i skandinavskog dijela Britanije je razlika običajnog prava. Na području Wessex-a i Mercije vlada anglosasko običajno pravo dok u Danelagu vlada skandinavsko običajno pravo.⁸⁷ Sam naziv Danelag bi u prijevodu značio „danski zakon“, aludirajući na razliku običajnih prava. Ovo možemo smatrati najvažnijom razlikom između ova dva prostora. Uzevši u obzir navedene informacije, Danelag se može definirati kao područje na prostoru današnje sjeverne, središnje i istočne današnje Engleske na kojem se tijekom 9. i 10. stoljeća naseljavalo skandinavsko stanovništvo.

Točne geografske granice između Danelaga i anglosaske Britanije je teško, pa gotovo nemoguće za definirati. Mir kod Wedmora iz 886. godine definira granice između ova dva područja na rijeci Temzi i Watling Streetu no danas je teško ove granice smatrati točnim zbog nekoliko razloga. Prvi razlog je taj što je mir kod Wedmora bio mir isključivo između kralja Alfreda i Guthruma koji se nakon sukoba povukao na područje Istočne Anglije.⁸⁸ Skandinavsko naseljavanje je na području Northumbrije (875.) i Mercije (876.) već započelo te ne bi bilo netočno zaključiti kako mir između Alfreda i Guthruma nije nužno uključivao navedena područja. Zbog ovih razloga možemo smatrati mir kod Wedmora uspostavljanjem granice između Alfreda kao kralja Wessex-a te Guthruma kao kralja Istočne Anglije i dijela istočne Mercije.⁸⁹ Drugi razlog zbog kojeg granice uspostavljene kod Wedmora ne bismo trebali smatrati konačnima je ponovno izbijanje sukoba.⁹⁰ Mir između Alfreda i Vikinga nije dugo trajao. Godine 893. Anglosaska kronika spominje dolazak dvjesto pedeset vikinških brodova u Kent s područja Franačke.⁹¹ Vojska je pod vodstvom Hasteina našla potporu pri dolasku u Englesku.⁹² Njoj su već stacionirani Vikinzi s područja Northumbrije i Istočne Anglije pomogli u njihovom sukobu protiv kraljevstva Wessex.⁹³ Možemo zaključiti kako je slamanjem mira kod Wedmora anuliran dogovor između Alfreda i Guthruma oko granica između njihovih kraljevstva što nam još više otežava u procjenjivanju stvarnih granica između ova dva područja.

⁸⁷ Holman, K., 2001., „Defining the Danelaw“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons (ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 1-2.

⁸⁸ Holman, „Defining the Danelaw“, str. 3.

⁸⁹ Holman, „Defining the Danelaw“, str. 6.

⁹⁰ Holman, „Defining the Danelaw“, str. 6.

⁹¹ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 893.

⁹² Keynes, "The Vikings in England", str. 50-51.

⁹³ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 893.

4.3 ORGANIZACIJA DANELAGA

Osim nepoznatih granica također nam je nepoznata unutrašnja situacija Danelaga tj. na koji način je Danelag bio politički organiziran. Jedina činjenica koja se može sa sigurnošću zaključiti je ta kako Danelag nije bio politički ujedinjen već je podijeljen na manje regije i kraljevstva.⁹⁴ Znamo za postojanje kraljevstva York na sjeveru, ali su nam nepoznata druga kraljevstva unutar Danelaga. Anglosaska kronika tijekom opisa Hasteinovog dolaska 893. godine radi distinkciju između Vikinga s područja Northumbrije i Vikinga s područja Istočne Anglije. Ovo nam govori kako je osim kraljevstva York na sjeveru postojalo kraljevstvo na području Istočne Anglije, najvjerojatnije uspostavljeno od strane Guthruma.⁹⁵

Čini se kako, za razliku od sjevera i juga Danelaga, središnji dio Danelaga nije bio ujedinjen u jedno veće kraljevstvo već je bio organiziran na manje političke jedinice.⁹⁶ To nam donekle potvrđuje činjenica kako Anglosaska kronika spominje vikinške vojske Yorka i Istočne Anglije u svojim zapisima, ali nikad ne spominje vojsku istočne Mercije koja je činila središnji dio Danelaga.⁹⁷ Promatranje kasnijih zapisa unutar Anglosaske kronike, uz numizmatičke nalaze, otkriva kako je istočnom Mercijom dominiralo nekoliko utvrđenih gradova, takozvanih *burhova*.⁹⁸ Najvažniji *burhovi* su bili Derby, Nottingham, Leicester, Stamford i Lincon, mjesta koja su među glavnim metama Vikinške velike vojske. Ovi gradovi su kolektivno poznati kao *pet burhova*, naziv koji se prvi put spominje unutar zakonskog zapisa napravljenog tijekom vladavine kralja Etelreda II. između 978. i 1008. godine.⁹⁹ Postavlja se pitanje zbog kojih razloga se ovo područje Danelaga ne spominje unutar Anglosaske kronike. Postoji mogućnost kako je kraljevstvo York imalo prevlast nad tim područjem pošto su ova dva područja geografski blizu jedno drugome. Također je moguće kako Anglosaska kronika, kao izvor koji nastaje unutar kraljevstva Wessex, ne spominje vikinšku Merciju kako bi prikazali kralja Alfreda i njegove nasljednike kao jedine vladare cjelokupnog kraljevstva Mercije.¹⁰⁰ Danelag možemo, uzevši u obzir postojeće dostupne informacije, podijeliti na tri krupnija dijela: Northumbrija na sjeveru, kojom dominiraju kraljevi Yorka, nepoznati središnji dio Mercije koji

⁹⁴ Richards, J. D., 2004., *Viking age England*, Gloucestershire: The History Press, str. 7.

⁹⁵ *The Anglo-Saxon Chronicle*, s.a. 893.

⁹⁶ Hall, R. 2001., „Anglo-Scandinavian urban development in the East Midlands“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons(ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 143.

⁹⁷ Hall, „Anglo-Scandinavian urban development in the East Midlands“ str. 143.

⁹⁸ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 54.

⁹⁹ Hall, „Anglo-Scandinavian urban development in the East Midlands“, str. 144.

¹⁰⁰ Hall, „Anglo-Scandinavian urban development in the East Midlands“, str. 143-144.

se sastoji od utvrđenih gradova tj. *burhova*, te južni dio Istočne Anglije kojom dominira Guthrumovo kraljevstvo.

4.4 NASLJEAVANJE DANELAGA

Ako promatramo napad vikinške Velike vojske te sveukupno aktivnost Vikinga na području današnje Engleske, naseljavanje Danelaga tijekom 9. i 10. stoljeća je možda najvažnija posljedica tih aktivnosti.¹⁰¹ Unatoč tome, teško je utvrditi opseg i intenzitet doseljenika koji su emigrirali s područja Skandinavije u Englesku. Dok za aktivnost Velike vikinške vojske postoje brojni fizički dokazi, poput arheoloških nalaza kod Reptona ili ostava novca,¹⁰² arheoloških dokaza koji podupiru masovnu emigraciju skandinavske populacije na područje anglosaske Britanije ima jako malo. Promatranje toponima unutar Danelaga nam može otkriti na koja su područja skandinavski doseljenici najviše dolazili. Tijekom promatranja toponima važno je naglasiti kako mjesta nisu službeno dobivala imena već su oni oblik odnosa između lokalne populacije i prostora u kojem su se geografski nalazili. Ovo objašnjava pojavu skandinavskih toponima, Vikinzi su pri dolasku u Englesku počeli koristiti toponime koji su im bili poznati sa područja Skandinavije te su na taj način su stvorili okruženje slično svojoj matičnoj zemlji.¹⁰³ Najčešći sufiksi po kojima prepoznamo skandinavski toponim su -by i -thorpe. Sufiks -by je u Danskoj i Švedskoj označavao selo dok je u Norveškoj označavalo individualnu farmu.¹⁰⁴ Primjeri mjesta sa sufiksom -by su Barlby, Selby i Laceby. Sufiks -thorpe predstavlja naselja koja nisu bila stacionirana na najplodnijoj zemlji, tj. označava udaljena naselja. Primjeri mjesta sa sufiksom -thrope su Bishopthorpe, Scunthorpe i Springthorpe.¹⁰⁵ Kad promatramo korištenje sufiksa -by u Engleskoj možemo primijetiti kako veliki dio toponima koji završavaju sufiksom -by za prefiks imaju neku vrstu osobnog imena.¹⁰⁶ Na području Skandinavije ovo nije bio slučaj, mjesta sa sufiksom -by skoro nikad nisu imala prefikse koji deriviraju iz osobnih imena, barem tijekom perioda Vikinškoga doba.¹⁰⁷ Ovo je posljedica toga kako je većina zemlje u Engleskoj pripala manjim privatnim vlasnicima dok je u ranijem, anglosaskom razdoblju ta zemlja bila u kolektivnom vlasništvu.¹⁰⁸ Promatrajući toponime možemo zaključiti

¹⁰¹ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

¹⁰² Richards, J. D., "Viking settlement in England", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 368.

¹⁰³ Hadley, D. M., 2001., „In search of the vikings: the problems and the possibilities of interdisciplinary approaches“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons(ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 13-15.

¹⁰⁴ „Western Europe“, str. 134. str.

¹⁰⁵ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 99-100.

¹⁰⁶ Richards, *Viking age England*, str. 41.

¹⁰⁷ Brink, S. 2008., "Naming the Land", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London, : Routledge, str. 58.

¹⁰⁸ Richards, *Viking age England*, str. 41.

kako je skandinavsko stanovništvo najviše doseljavalo na područje okolice Yorka i istočne Mercije. Područje Istočne Anglije također ima velik broj skandinavskih toponima, ali ne u tolikoj mjeri kao York i istočna Mercija.

Količina pridošlog skandinavskog stanovništva je pitanje o kojem se do danas vode debate bez većih uspjeha. Ranija tumačenja koja su se bazirala primarno na toponimskoj analizi tvrde kako je, zbog velike učestalosti skandinavskih toponima na području Danelaga, moralo doći do masovne migracije skandinavskog stanovništva na to područje.¹⁰⁹ Kao što je ranije istaknuto, toponimi su korisni u promatranju koja područja su bila naseljavanja, ali nam ne otkrivaju broj pridošlog stanovništva. Jedna vrsta dokaza koja bi podržavala teoriju masovnog doseljenja bi bili arheološki nalazi, tj. ukopi skandinavskih karakteristika. Ovakvih ukopa ima jako malo, tek tridesetak ih je pronađeno na području današnje Engleske što stavlja u kontradikciju raniju teoriju masovne imigracije.¹¹⁰ Problematična je činjenica kako su vikinški pogrebni rituali i običaji jako raznoliki, na određenim područjima Skandinavije praksa inhumacije i kremacije su u istoj mjeri zastupljene.¹¹¹ Na području anglosaske Britanije su također zastupljene obje prakse te zbog brze integracije skandinavskog stanovništva identifikacija Skandinavskih grobova je praktički nemoguća.¹¹²

Zadnja stvar koju treba napomenuti je asimilacija pridošlog skandinavskog stanovništva s anglosaskim stanovništvom. Suživot između ove dvije skupine ljudi je proizveo zasebnu kulturu koja je bila karakteristična za područje Danelaga. Najvažniji čimbenik u procesu asimilacije je bila preobraćenje pridošlog poganskog stanovništva na kršćanstvo. Proces preobraćenja je tijekom srednjeg vijeka gotovo u svakom slučaju tekao „odozgo prema dolje“, tj. društvena elita bi bila ta koja bi prva prešla na drugu religiju te bi nakon njih slijedio ostatak stanovništva. U slučaju skandinavske populacije, vikinški vođe su općenito bili dosta otvoreni prema pitanju pokrštenja te su se jako brzo integrirali unutar kultura u kojima su se našli.¹¹³ Kao primjer možemo uzeti Guthruma koji se nakon svog drugog sukoba protiv Alfreda pokrstio te promijenio ime u Etelstan. Guthrum se ne opire kršćanstvu, najvjerojatnije kako bi bio lakše prihvaćen kao novi kralj Istočne Anglije. Njegova vojska, koja je također naselila područje Istočne Anglije, se zasigurno pokrstila zajedno s njim te na taj način napravila jedan korak

¹⁰⁹ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 4.

¹¹⁰ Hadley, *The Vikings in England - settlement, society and culture*, str. 5.

¹¹¹ Hadley, „In search of the vikings: the problems and the possibilities of interdisciplinary approaches“, str. 15-16.

¹¹² Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 53.

¹¹³ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

prema suživotu i integraciji s domicilnim anglosaskim stanovništvom. Guthrum također počinje kovati svoj vlastiti novac s legendama na latinskom što nije bila uobičajena praksa u Skandinaviji, te je još jedan dokaz njegove namjere da se brzo integrira u anglosasko društvo te da postane kršćanski kralj.¹¹⁴

Čin pokrštavanja ne treba shvaćati kao potpuno napuštanje starih načina poganskog života, već suprotno, novo pridošlo skandinavsko stanovništvo najvjerojatnije je postalo u pravom smislu kršćansko tek nakon nekoliko generacija.¹¹⁵ Pokrštavanje možemo više smatrati kao politički čin negoli čin sveukupnog mijenjanja mentaliteta pošto je crkva kao institucija u određenim područjima Danelaga dosta oslabila nakon pohoda Velike vikinške vojske. Proces potpune promjene mentaliteta se mogao odviti tek nakon anglosaskog osvajanja Danelaga nakon koje su se crkvene institucije ponovno mogle uspostaviti i provoditi kristijanizaciju skandinavskog stanovništva.¹¹⁶

¹¹⁴ Winroth, *The Age of the Vikings*, str. 52.

¹¹⁵ Abrams, L., 2001., „The conversion of the Danelaw“ u: J. Graham-Campbell(ur.) R. Hall(ur.), J. Jesch(ur.), D. N. Parsons(ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 39.

¹¹⁶ Abrams, „The conversion of the Danelaw“, str. 40.

5. ZAKLJUČAK

Vikinzi su imali veliki utjecaj ne samo na Englesku već na cijelo Britansko otočje tijekom perioda 9. i 10. stoljeća. Vikinška Velika vojska tijekom nekoliko desetljeća aktivnosti u potpunosti mijenja političku situaciju anglosaske Britanije. Vikinzi su ratovima protiv Northumbrije, Istočne Anglije i Mercije uspostavili svoju prevlast nad skoro polovicom današnje Engleske. Jedino kraljevstvo koje se uspjelo oduprijeti vikinškim napadima je bilo kraljevstvo Wessex koje se, pogotovo tijekom vladavine Alfreda Velikog, pokazalo kao najmoćnije anglosasko kraljevstvo. Početkom skandinavskog naseljavanja anglosaske Britanije se smatraju podjele zemlje koje su provodili vođe vikinške Velike vojske Halfdan i Guthrum. Oni nakon raspodjele zemlje svojim pratiocima postaju i kraljevi novoosvojenih područja te su se brzo integrirali u anglosaski – kršćanski svijet u koji su došli. Ovo područje gdje dominiraju vikinška kraljevstva je kolektivno poznato kao Danelag po skandinavskom običajnom zakonu koji je vladao na tom području, što ga je razlikovalo od anglosaskog svijeta. Unutrašnja organizacija Danelaga nam je u velikoj mjeri nepoznata. Može se s određenom sigurnošću tvrditi kako je Danelag bio podijeljen na tri glavna dijela, sjeverni dio kojim dominira kraljevstvo York, središnji dio kojim dominiraju manji utvrđeni gradovi, te južni dio kojim dominira kraljevstvo koje uspostavlja Guthrum nakon svog sukoba sa Alfredom.

Narativi vezani uz narav vikinške Velike vojske i skandinavskog naseljavanja anglosaske Britanije su se kroz godine bitno mijenjali. Od teorija da je dolazak vojske bio inspiriran potragom za zemljom do teorija masovne emigracije Skandinavaca na područje Danelaga. U današnjoj historiografiji se smatra kako je količina skandinavskih doseljenika bila manja nego ranije pretpostavke koje su se bazirale primarno na toponimskoj i lingvističkoj analizi. Interpretacije vezane oko Danelaga su, međutim, i do danas otvorene. No bez novih konkretnih arheoloških otkrića ili pisanih izvora teško je doći do činjenica vezanih za određene aspekte poput političke organizacije i opsega skandinavske imigracije.

LITERATURA

PRIMARNI IZVORI:

The Anglo-Saxon Chronicle, 1909., prev. E. E. C. Gomme, B. A., London, George Bell and Sons,

Krákumál', u: M. Clunies Ross (ur.), *Poetry in fornaldarsögur*. Skaldic Poetry of the Scandinavian Middle Ages 8. Turnhout: Brepols, str. 706. (<https://skaldic.org/m.php?p=text&i=1020>, pristupljeno 28. 8. 2023)

Saga Ragnara Lodbroka i njegovih sinova, u: Morris, C. 1908, *Historical Tales. The Romance of Reality*, Philadelphia, London: J. B. Lippincott Company, str. 19-30.

SEKUNDARNA LITERATURA:

Abrams, L. 2001., „The conversion of the Danelaw“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons (ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str 31–44.

Brink, S. 2008., „Introduction“, u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 1–4.

Brink, S. 2008., "Who were the Vikings?", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 4–10.

Brink, S. 2008., "Naming the Land", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 57–66.

Downham, C. 2008., "Vikings in England", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 341–349.

„Western Europe“, u: Graham-Campbell, J. (ur.), Batey, C., Clarke, H., Page, R. I., Price, N. S., 1994., *Cultural Atlas of the Viking World* Oxford: Andromeda Oxford Limited., str. 122-148

Hadley, D. M., 2001., „In search of the vikings: the problems and the possibilities of interdisciplinary approaches“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons (ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 13-30.

Hadley, D. M., 2006., *The Vikings in England - settlement, society and culture*, Manchester: Manchester University Press

- Hall, R. 2001., „Anglo-Scandinavian urban development in the East Midlands“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons (ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 143–156.
- Holman, K., 2001., „Defining the Danelaw“ u: J. Graham-Campbell, R. Hall, J. Jesch, D. N. Parsons(ur.), *Vikings and the Danelaw*, Oxford: Oxbow books, str. 1-12.
- Jarman, C., Biddle, M., Higham, T., Bronk Ramsey, C. 2018., „The Viking Great Army in England: New dates from the Repton charnel.“ *Antiquity*, 92(361), str. 183-199.
- Keynes, S. 1997., "The Vikings in England, c. 790. – 1016.“ u: P. Sawyer (ur.), *The Oxford Illustrated History of The Vikings*, Oxford: Oxford University Press, str. 48–82.
- Richards, J. D., 2004., *Viking age England*, Gloucestershire: The History Press,
- Richards, J. D., 2008., "Viking settlement in England", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 368–374.
- Sawyer, P. 1997., "The Age of the Vikings, and Before", u: P. Sawyer (ur.), *The Oxford Illustrated History of The Vikings*, Oxford: Oxford University Press, str. 1–18.
- Urbanus, J. 2014., “The Ongoing Tale of Sutton Hoo.” *Archaeology*, 67/6, str. 48-51.
- Winroth, A., 2014., *The Age of the Vikings*, Princeton: Princeton University Press
- Williams, G. 2008., "Raiding and Warfare", u: S. Brink (ur.), *The Viking World*, London: Routledge, str. 193–203.

SAŽETAK

Ovaj završni rad daje prikaz vikinške aktivnosti na području Britanije tijekom 9. stoljeća, fokusirajući se na dolazak vikinške Velike vojske 865. godine i osvajanje anglosaskih kraljevstava na području Britanije. Završni rad također obrađuje uspostavu Danelaga i nordijsko, tj. skandinavsko naseljavanje Engleske tijekom kasnog 9. stoljeća.

Prvi dio rada se bavi vikinškom Velikom vojskom te problematizacijom određenih aspekata njezine aktivnosti poput osvajanja, arheoloških dokaza o prisutnosti vojske te razloga dolaska Vikinga na područje Engleske što možemo povezati sa širom problematikom razloga početka vikinškog doba.

Drugi dio rada promatra početak vikinškog naseljavanja Engleske i nastanak Danelaga, prvobitno od strane pripadnika vikinške Velike vojske te kasnije naseljavanje šireg skandinavskog stanovništva. Također se promatraju određeni unutrašnji aspekti Danelaga, poput političke organizacije, opsega naseljavanja te integracije novopridošlog stanovništva.

Ključne riječi: vikinško doba, vikinška Velika vojska, Danelag, skandinavsko naseljavanje, anglosaska Engleska